

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο διάλογος –είτε προέρχεται από ένα πρόσωπο είτε από περισσότερα– ασκεί στην ψυχή του ακροατή έντονη παιδευτική επίδραση, όπως άλλωστε όλα τα συνταρακτικά συμβάντα. Αυτός –σε αντίθεση με το μονόλογο, που είναι πολλές φορές ανιαρός, πληκτικός και μονότονος– διακρίνεται για την ευλυγισία, την πολλαπλότητα, τη ζωντάνια και τις αντιθέσεις, ώστε να δίνει μια πιο αληθινή εικόνα του κόσμου, με ζωηρότερα χρώματα. Έτσι διατηρεί αδιάπτωτο το ενδιαφέρον των ακροατών. Η κατανόηση της αλήθειας αυτής συνετέλεσε, ώστε να δίνεται κατά τη διδασκαλία μεγαλύτερη βαρύτητα στο διάλογο παρά στο μονόλογο. *Ιδιαίτερα* κατά τα τελευταία χρόνια, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθίσταται όλο και περισσότερο αισθητή η αναγκαιότητά του προς αποδοτικότερη και ουσιαστικότερη μάθηση.

Παιδεία, κατά τον Πλάτωνα, είναι η «ολκή»* και η αγωγή των παιδιών προς τον «ορθό λόγο». Αυτό επιτυγχάνεται καλύτερα και ευκολότερα με τη συμμετοχή και τη συνεργασία του μαθητευόμενου στο παιδευτικό έργο, επειδή το ενδιαφέρον διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, οι δε νοητικές και ψυχικές δυνάμεις των μετεχόντων σ' αυτόν βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορηση. Ο μαθητής, συνεπώς, δεν παραμένει παθητικός δέκτης μιας ψυχρής μετάδοσης έτοιμων γνώσεων, αλλά και ο ίδιος ζητάει να βρει την αλήθεια, με το να ερευνά, να εξετάζει, να ερωτά και να ελέγχει. Βρίσκεται γενικά σε διαλεκτική μάχη συχνών εναλλαγών επίθεσης και άμυνας, με αποτέλεσμα να σημειώνεται πνευματική ανύψωση και ψυχική καλλιέργεια. Με τον τρόπο αυτό, ο διάλογος αποκτά ένα δραματικό στοιχείο, αφού τα δρώντα πρόσωπα δοκιμάζουν μια διαλεκτική περιπέτεια, ανάλογη με εκείνη των ηρώων της τραγωδίας, η οποία συνίσταται, κατά τον Αριστοτέλη, σε μεταβολή στο αντίθετο των «πραττομένων». Η περιπέτεια των προσώπων του διαλόγου έγκειται στην αμηχανία, στην οποία αυτά περιπίπτουν με τον ειρωνικό Σωκρατικό έλεγχο. *Έτσι* η παιδεία καθίσταται μια τάση, που διαπερνά όλο τον ανθρώπινο βίο.

Ενώ αντικείμενο της τραγωδίας είναι τα σοβαρά και τα σπουδαία, της κωμωδίας είναι τα γελοία. Οι μορφές αυτές του δράματος βρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Δεν είναι *όμως* δυνατόν να αποκτήσει κανείς πλήρη γνώση του ενός, χωρίς να γνωρίζει το άλλο. Στις αντιθετικές έννοιες, στις οποίες συγκαταλέγονται η τραγωδία και η κωμωδία, απαιτείται παράλληλη γνώση και των δύο. Από τη διαπίστωση αυτή ο Πλάτωνας συνάγει την αναγκαιότητα εκμάθησης εκείνων των «παιγνίων», που προκαλούν τον γέλωτα. (Το τρίτο είδος είναι το λεγόμενο σατυρικό δράμα). Τόσο η τραγωδία όσο και η κωμωδία έχουν διδακτικό σκοπό, αφού επιδιώκεται να δοθούν ορισμένα μηνύματα. Το ένα είναι αναγκαίο συμπλήρωμα του άλλου. Συστατικά στοιχεία του δράματος είναι ο διάλογος και η μίμηση. Αυτά ενυπάρχουν στο φιλοσοφικό έργο του Πλάτωνα, αφού ο ίδιος αποκαλεί την «πολιτεία» του, όπως είδαμε, μίμηση του άριστου βίου. Με την τραγωδία, την κωμωδία και το σατυρικό δράμα ολοκληρώνεται το δράμα της ζωής. Τα τρία αυτά ποιητικά είδη, τα οποία σε τελευταία ανάλυση γίνονται δύο, πραγματεύονται τα σπουδαία και τα γελοία, τα σοβαρά και τα αστεία. Αυτά,

*ολκή: η έλξη, το τράβηγμα

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

μεταφερόμενα στην εκπαίδευση, αποκαλούνται από τον Πλάτωνα «παιδιά» και «παιδεία», δηλαδή παιχνίδι και σπουδή. Ο Σωκράτης διαλεγόταν παίζοντας και σπουδάζοντας.

Η αναγκαιότητα και η χρησιμότητα του γέλιου, κατά τη μάθηση, τεκμηριώνονται από τον Πλάτωνα και κατ' άλλο τρόπο. Υποστηρίζει συγκεκριμένα ότι, *επειδή* οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν για πολύ τη σοβαρότητα και την επιμέλεια, είναι ανάγκη να διανθίζεται το μάθημα με τραγούδια και αστεία. Αυτά δεν είναι αυτοσκοπός αλλά απλώς μέσον, προκειμένου να συντελεστεί η μάθηση ευκολότερα. Κάνει μάλιστα μια παρομοίωση του μαθητή με τον ασθενή. Όπως, *δηλαδή*, προσπαθούν να δώσουν στον άρρωστο το κατάλληλο φάρμακο με νόστιμα και γλυκά εδέσματα, ενώ ό,τι δεν επιτρέπεται να πάρει (πλην όμως τα επιθυμεί) του προσφέρεται με άνοστα φαγητά, έτσι και κατά τη διδασκαλία είναι απαραίτητο το γέλιο. Με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά συνηθίζουν με ορθό τρόπο να ασπάζονται και να υιοθετούν τα καλά και να αποφεύγουν τα κακά. Αναπόσπαστο λοιπόν στοιχείο της παιδευτικής αξίας του διαλόγου, και συνεπώς συστατικό της διδασκαλίας, είναι και το λεγόμενο χιούμορ του δασκάλου, το οποίο θεωρείται ακόμα και σήμερα αναγκαίο για επιτυχή μάθηση, ώστε αποκαλείται παιδαγωγική αρετή. Κι αυτό, γιατί η χαρά και η λύπη είναι πρωταρχική αίσθηση και βασικό κριτήριο ενεργειών των παιδιών. Με βάση αυτές, δημιουργούνται η «αρετή» και η «κακία» στην παιδική ψυχή. Η κατάκτηση δε της αρετής ονομάζεται αληθινή παιδεία.

Κουμάκης Γεώργιος, «Διάλογος», *Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΣΗΜΕΡΑ*. Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία. Εκδόσεις Καρδαμίτσα, 1994 (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. «... συστατικό της διδασκαλίας είναι και το λεγόμενο χιούμορ του δασκάλου, το οποίο θεωρείται ακόμα και σήμερα αναγκαίο για επιτυχή μάθηση, ώστε αποκαλείται παιδαγωγική αρετή»: Με θεματική περίοδο το παραπάνω απόσπασμα, να αναπτύξετε την άποψη που εκφράζεται σε αυτό, σε μία παράγραφο 100-120 λέξεων συνολικά.

Μονάδες 10

B2. Να βρείτε δύο διαφορετικούς τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στη δεύτερη παράγραφο («**Παιδεία, κατά τον Πλάτωνα, είναι ... όλο τον ανθρώπινο βίο**») (μονάδες 4) και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με μία αναφορά, για τον κάθε τρόπο, στο κείμενο (μονάδες 2).

Μονάδες 6

B3. α) Να γράψετε δύο διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται η τέταρτη παράγραφος του κειμένου («**Η αναγκαιότητα και η χρησιμότητα του γέλιου ... ονομάζεται αληθινή παιδεία**») και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αντίστοιχη αναφορά για τον καθένα στο κείμενο.

Μονάδες 4

β) Ποια νοηματική σχέση δηλώνουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου;

Ιδιαίτερα (1^η παράγραφος), *Έτσι* (2^η παράγραφος), *όμως* (3^η παράγραφος), *επειδή* (4^η παράγραφος), *δηλαδή* (4^η παράγραφος).

Μονάδες 5

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

- B4.** α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

επίδραση, συμβάντα, αδιάπτωτο, συνεπώς, συνάγει

Μονάδες 5

- β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

έντονη, ανιαρός, ευκολότερα, εγρήγορση, επιτυχή

Μονάδες 5

- Γ1.** Ο διάλογος θεωρείται άριστη μορφή επικοινωνίας και καθοριστική μέθοδος ορθής επίλυσης των προβλημάτων. Να διατυπώσετε τις απόψεις σας σχετικά με την παραπάνω θέση και να προτείνετε τρόπους αξιοποίησης του διαλόγου στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το κείμενό σας (500-600 λέξεων) πρόκειται να δημοσιευθεί σε περιοδικό του πολιτιστικού συλλόγου του δήμου σας.

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 18:00.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

A1. Ο διάλογος, κατά το συγγραφέα, αποτελεί απαραίτητη μέθοδο διδασκαλίας, καθώς διαπαιδαγωγεί με αποτελεσματικό και ενδιαφέροντα τρόπο. Αναμφίβολα, η συμμετοχή του μαθητή στην τέχνη του «διαλέγεσθαι» επιτρέπει την ανάπτυξη της κρίσης και την ανάταση της ψυχής. Αυτό επιτυγχάνεται, καθώς ο διαλεγόμενος σαν υποκριτής αρχαίας τραγωδίας συμμετέχει σε μια διαδικασία διαλεκτική, κατά την οποία ανταλλάσσει απόψεις, επικοινωνεί δημιουργικά, αλλά και αξιολογείται. Η σπουδαιότητα του διαλόγου έγκειται στη θεώρησή του ως αναπόσπαστου στοιχείου του αρχαίου δράματος. Και όπως τα είδη του δράματος προϋποθέτουν τη συνύπαρξη του σοβαρού και του ευτράπελου έτσι και η εκπαιδευτική διαδικασία απαιτεί μελέτη που συνδυάζει εμβρίθεια, αλλά και ψυχαγωγία. Αυτό προϋποθέτει ο δάσκαλος να διδάσκει και να διαλέγεται με έξυπνο και πνευματώδη τρόπο, ώστε να επιτυγχάνεται η αυτοπροαίρετη επιλογή σωστής συμπεριφοράς από τους μαθητές που θα τους οδηγήσει στην ουσιαστική διαπαιδαγώγηση.

B1. Συστατικό της διδασκαλίας είναι και το λεγόμενο χιούμορ του δασκάλου, το οποίο θεωρείται ακόμα και σήμερα αναγκαίο για επιτυχή μάθηση, ώστε αποκαλείται παιδαγωγική αρετή. Πράγματι, ένα σημαντικό εφόδιο του δασκάλου είναι η ευτράπελη αντιμετώπιση συνθηκών, ακόμη και δυσκολιών της ζωής. Οι εξειδικευμένες γνώσεις του πρέπει να μεταδίδονται ευχάριστα στοχεύοντας στην όξυνση της κρίσης του μαθητή, αλλά και στην ψυχική του ανάταση. Η παιγνιώδης αντίληψη ως μέθοδος διδασκαλίας καθιστά εύληπτη και ευνόητη κάθε πτυχή του θέματος που πραγματεύεται ο δάσκαλος. Αδιαμφισβήτητα, λοιπόν, το χιούμορ αποτελεί αρετή για τον παιδαγωγό, αφού καταδεικνύει τη νοημοσύνη του, την ευστροφία, την καλοσύνη και τη θετική προδιάθεση απέναντι στους άλλους. Ο δηκτικός και σκωπτικός τρόπος έκφρασης προϋποθέτει κριτική ικανότητα του δασκάλου και

επιτρέπει την ελευθερία σκέψης και έκφρασης. Ο κωμικός λόγος είναι συχνά μεταφορικός και υπαινικτικός και προάγει το πνευματικό επίπεδο, την αισθητική καλλιέργεια, αλλά και το συναισθηματικό κόσμο των μαθητών.

B2. Επίκληση στην αυθεντία, καθώς επικαλείται άποψη του Πλάτωνα:

«Παιδεία, κατά τον Πλάτωνα, είναι η «ολκή ... λόγο».

Επίκληση στο συναίσθημα, καθώς χρησιμοποιεί μεταφορικό λόγο: «Ο μαθητής ... βρίσκεται γενικά σε διαλεκτική μάχη συχνών εναλλαγών επίθεσης και άμυνας ... καλλιέργεια».

B3.α. Αίτιο – αποτέλεσμα: «Η αναγκαιότητα και η χρησιμότητα του γέλιου ... επειδή οι παιδικές ψυχές δεν μπορούν να υποφέρουν ... προκειμένου να συντελεστεί η μάθηση ευκολότερα».

Αναλογία: «Όπως, δηλαδή, προσπαθούν να δώσουν στον άρρωστο το κατάλληλο φάρμακο...έτσι και κατά τη διδασκαλία είναι απαραίτητο το γέλιο».

β. Ιδιαίτερα: έμφασης

Έτσι: αιτίου – αποτελέσματος

όμως: αντίθεσης – εναντίωσης

επειδή: αιτίου – αποτελέσματος

δηλαδή: επεξήγησης

B4.α. επίδραση = επιρροή

συμβάντα = γεγονότα

αδιάπτωτο = αμείωτο

συνεπώς = επομένως

συνάγει = συμπεραίνει

β. έντονη ≠ ήπια

ανιαρός ≠ ευχάριστος, ενδιαφέρων

ευκολότερα ≠ δυσχερέστερα

εγρήγορση ≠ εφησυχασμός

επιτυχή ≠ ατελέσφορη

Γ1.

Διάλογος: πανάκεια για την κοινωνία και το σχολείο.

Ο διάλογος ως προτέρημα του ανθρώπου είναι η συνομιλία ανάμεσα σε δυο ή περισσότερα πρόσωπα με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων ή την επίλυση προσωπικών διαφορών. Συμβάλλει στην ηθική και πνευματική ανάπτυξη του ανθρώπου και στην άνοδο του πολιτισμού.

Ο διάλογος θεωρείται τέλειο μέσο επικοινωνίας:

- πραγματώνεται με το λόγο, το μέσο έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων του ανθρώπου.
- ο διάλογος ως συνδυασμός γλώσσας και σκέψης επιτρέπει την εξωτερίκευση συναισθημάτων, τη διατύπωση ιδεών, την ανταλλαγή απόψεων.
- ικανοποιεί την έμφυτη ψυχική ανάγκη για επικοινωνία.
- αναπτύσσει την κρίση, καλλιεργεί τη γλωσσική δεξιότητα.
- βοηθά στην αλληλοκατανόηση, στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης.

Ο διάλογος είναι καθοριστική μέθοδος ορθής επίλυσης προβλημάτων:

- αποτελεί πρόσφορο μέσο ομαλής διευθέτησης διατομικών και διακρατικών διαφορών.
- κατά τη συνομιλία ακούγεται ο λόγος και ο αντίλογος και η συνακόλουθη αρμονική τους σύνθεση.
- συντελεί στην άρση παρεξηγήσεων, την επικράτηση αμοιβαίου σεβασμού.
- βοηθά στη δημιουργία προϋποθέσεων διεθνούς ύφεσης και ειρήνης.
- ενισχύει τη δημοκρατία, τον προβληματισμό, διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες.
- κύριο μέσο του διαλόγου είναι η πειθώ, συνεπώς γεφυρώνει αντιμαχόμενες απόψεις, αφού προϋποθέτει το σεβασμό και την ανεκτικότητα των προβαλλόμενων αντιρρήσεων.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία ο διάλογος μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο ενός δημιουργικού σχολείου:

- Παρουσίαση μαθημάτων με ερωταπαντήσεις που προϋποθέτουν τη συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία, ώστε να μην κυριαρχεί ο μονόλογος του δασκάλου.
- Ανάθεση εργασιών και ευρύτερων πρωτοβουλιών στους μαθητές, όπως η παρουσίαση ενός μαθήματος ή της επικαιρότητας μέσα από συλλογή άρθρων, για την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας ως βασικής προϋπόθεσης του διαλόγου.
- Προώθηση συνεργασίας μαθητών από ετερόκλητες ομάδες, ώστε να παταχθούν φαινόμενα εμπάθειας και μισαλλοδοξίας.
- Οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, που θα περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, συναυλίες, εκθέσεις βιβλίου και μορφών τέχνης.
- Επικοινωνία με μαθητές από άλλα σχολεία ή άλλες χώρες με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών μέσων και εκδρομές-επισκέψεις, ακόμη και στο πλαίσιο ανταλλαγής μαθητών.
- Διοργάνωση ημερίδων, συνεδρίων στο αμφιθέατρο του σχολείου ή στο πολιτιστικό κέντρο του δήμου, όπου θα διεξάγονται πλουραλιστικές συζητήσεις με τη συμμετοχή πολλών μελών του σχολείου.
- Συχνή σύγκληση μαθητικών συμβουλίων με τη συμμετοχή όλων των μαθητών στα κοινά του σχολείου, ώστε να προετοιμαστούν για τη συμμετοχή τους στα κοινά ως αυριανοί πολίτες.

Είναι απαραίτητο ο σύγχρονος άνθρωπος να συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα του διαλόγου στην κοινωνική ζωή και την παγκόσμια σκηνή. Μόνο αν διασφαλίσει την ορθή ένταξη και λειτουργία του στην εκπαιδευτική διαδικασία θα αξιοποιήσει στο έπακρο τη μορφωτική του σημασία για την ανάπτυξη του πανανθρώπινου πολιτισμού.